

بررسی وضعیت حقوقی خلیج فارس از آغاز تا ۸ سال دفاع مقدس

تحقیق: علی ارغشی

بنیاد حفظ آثار و نشر
ارزشهای دفاع مقدس

سرشناسه: ارجینی، علی، ۷۴۳۱ -

عنوان و نام پدیدآور: بررسی وضعیت حقوقی خلیج فارس از آغاز تا ۸ سال دفاع مقدس / تحقیق علی ارجینی؛ به کوشش اداره کل حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس استان قزوین. مشخصات نشر: تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس، ۱۳۹۵. شابک: ۵۰۰۰۰ ریال: ۶-۸۹-۵۲۶۲-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: خلیج فارس، منطقه -- تاریخ

موضوع: Persian Gulf Region -- History

موضوع: خلیج فارس، منطقه -- تاریخ -- دخالت خارجی

موضوع: Persian Gulf Region -- History -- Participation, Foreign

موضوع: خلیج فارس، منطقه -- تاریخ -- دخالت ایالات متحده

موضوع: Persian Gulf Region -- History -- Participation, United States

شناسه: اداره کل حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس. اداره کل حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس استان قزوین

شناسه افزوده: حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس

رده بندی کنگره: ۱۳۹ پ ۱۴۵ DSR۲۱۳۲

رده بندی دیویی: ۹۵۳.۰۲۵

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۱۰

بنیاد ملی
ارزشهای دفاع مقدس

بررسی وضعیت حقوقی خلیج فارس از آغاز تا ۸ سال دفاع مقدس

تحقیق: علی ارجینی

به کوشش: اداره کل حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس استان قزوین

نویت انتشار: اول ۱۳۹۵ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۶-۸۹-۵۲۶۲-۶۰۰-۹۷۸ قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

ناشر: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس

.....فهرست مطالب.....

چکیده - ۷

مقدمه - ۹

فصل اول - وضعیت جغرافیایی و سابقه تاریخی خلیج فارس - ۱۳

وضع طبیعی - ۱۵

حدود - ۱۵

آب و هوا - ۱۶

موقعیت تاریخی - ۱۸

موقعیت جغرافیایی - ۱۹

فصل دوم - سلطه ایران در خلیج فارس - ۲۱

تحولات در اروپا: - ۲۲

پرتغال پیشتاز استعمار در خلیج فارس - ۲۳

رقابت پرتغال و اسپانیا: - ۲۳

ایران و مسئله هرمز: - ۲۵

اخراج پرتغالی ها از هرمز: - ۲۵

حضور فرانسه در خلیج فارس - ۲۷

انگلستان و خلیج فارس - ۲۸

خلیج فارس و روسیه - ۳۳

آلمان و خلیج فارس - ۳۵

خلیج فارس و جنگ جهانی اول - ۳۶

خلیج فارس در جنگ جهانی دوم - ۳۷

ایالات متحده آمریکا در خلیج فارس - ۳۸

سلطه مشترک آمریکا انگلیس در منطقه - ۳۹

فصل سوم - اهمیت خلیج فارس - ۴۱

ایران و خلیج فارس - ۴۳

اعراب و خلیج فارس - ۴۶

فصل چهارم - عوامل داخلی تأثیرگذار در بحران و - ۴۸

الف - عوامل سنتی - پیشینی - ۴۹

ب - اختلافات مذهبی - قومی - ۵۰

ج - طایفه بحرانی، ناشی از مذهب - ۵۱

د - تضاد بین ایدئولوژیک - ۵۴

ه - اختلافات سیاسی - ۵۸

و - بحران هویت - ۶۱

ز - بحران مشروعیت در کشور، منطقه - ۶۸

ح - بحران مشارکت - ۶۹

فصل پنجم - حاکمیت ایران و سیاست منطقه‌ای آمریکا در خلیج فارس - ۷۱

انقلاب اسلامی ایران و سیاست‌های منطقه آمریکا - ۷۲

ایجاد کمربند امنیتی یا تداوم دکترین کی سینجر - یکسون - ۷۴

مسئله فلسطین - اسرائیل - ۷۴

تشکیل نیروهای واکنش سریع - ۷۵

الف - تاریخچه تشکیل نیروهای واکنش سریع آمریکا - ۷۶

ب - اهداف و خصوصیات - ۷۸

ج - ساختار نیروهای واکنش سریع - ۷۹

د - تحولات مربوط به نیروهای واکنش سریع - ۷۹

ه - مسائل مربوط به عکس‌العمل نظامی سریع آمریکا - ۸۰

پیکیده

هنگامی که نخستین تپاچه‌های سازمان‌یافته و هدفمند سیاسی و اقتصادی بشر آغاز شد حوزه خلیج فارس، دریای عمان جایگاه ممتاز خود را نشان داد. تمدن‌های بین‌النهرین که بیست‌ترین سالودهای تمدن جهان را پدیدار ساختند ارتباط تنگاتنگی با این مرزهای دریایی داشتند. درخشان خلیج فارس و دریای عمان در روابط بین‌الملل هزاره‌های کهن؛ مرکز قلمرو برای پیوندهای حیاتی، فرهنگی، اقتصادی، جوامع مختلف جهان و محل استلحی برای رشد و نمو اندیشه‌های تکاملی نو پدیدار کرد. خلیج فارس با توجه به موقعیت استراتژی، نظامی، اقتصادی، سیاسی و ترابری که در خاورمیانه دارد و راه داشتن این خلیج بزرگ بیا به اقیانوس هند و آب‌های آرام و آزاد از دیرباز مورد توجه حکومت‌های باستانی، امپراتوری‌ها، آشوری‌ها، سومری‌ها، بابلی‌ها و پارس‌ها بوده و است و در تاریخ نه‌چندان دور نیز این واقعیت قابل توجه است. می‌توان حضور و نفوذ قدرت‌های بزرگ مثل پرتغال، انگلیس، آلمان، فرانسه، آمریکا و اتحادیه اروپا را برشمرد. در میان کشورهای حاشیه خلیج فارس نقش به سزایی داشته‌اند. کشور ایران بیشترین نقش در دفاع از این منطقه را داشته و دارد. در تاریخ خلیج فارس به‌عنوان کانال صدور تمدن ایرانی معرفی شده است. از جمله اقوامی که بر خلیج فارس فرمان رانده‌اند ایرانیان هستند. نام دریای پارس از روزگار هخامنشیان به روی خلیج فارس گذاشته شده است. کتیبه‌ای که از داریوش بزرگ هخامنشی در تنگه سوئز یافته شده است نام این خلیج را دریایی که از پارس می‌آید

یاد کرده است. اصولاً خلیج فارس با نام ایران و ایرانی زنده است و خواهد بود. هرچند در سال‌های اخیر یکی از سیاست‌های استکباری در تحریک کشورهای عربی در تعبیر نام آن بوده، پایداری ایرانیان برای حفظ میراث کهن تاریخی و با توجه به ثبات این نام جایی برای طرح در مجامع جهانی نیست. نظر به گذشته خلیج فارس و سیاست‌های متأثر از آن می‌توان نگاه به آینده را روشن‌تر کند. هرچند این نگاه با سیاست‌های جدید و پیشرفت بشر در فناوری بی‌ارتباط نیست. امروزه با رهبری ولی امر مسلمین در رأس این نظام و حضور دلیرمردان مرد در صحنه نظامی و سیاسی و انحصاری نقش این کشور در خلیج فارس بر کسی پوشیده نیست. پژوهش حاضر می‌کوشد تا قسمت مهمی از اهمیت این حوزه آبی استراتژیک و این جایگاه جهانی و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری سیاست‌های جهانی از نظر نظامی - اقتصادی و سیاسی را نشان دهد. در این اثر از منابع مختلف قیدشده در پایان کتاب استفاده شده است.

از آنجایی که کار پژوهش در این زمینه کار بسیار وسیعی است لذا در این قسمت به سابقه تاریخی خلیج فارس و اهمیت آن به عنوان مؤثر در امنیت یا ناامنی آن و حضور سلطه‌گران در گذشته و در نهایت نقش تعیین‌کننده ایران پرداخته شده است.

به‌ناچار این موضوع را در دو قسمت و در دو مرحله ارائه نموده‌ایم که مرحله دوم آن در حال تدوین است.

مرحله اول: خلیج فارس از ابتدا تا دفاع مقدس (جلد اول)

مرحله دوم: خلیج فارس در طول ۸ سال دفاع مقدس (جلد دوم)

وضعیت جغرافیایی و سابقه تاریخی خلیج فارس

خلیج فارس عبارت از پیشرفتگی دریا در خشکی است که حد واسط سرزمین ایران و شبه جزیره عربستان هست. این دریا از قدیم در میان اعراب بحر الفارس نام داشته و در مأخذ اسلامی نیز بدین نام آمده است. در «حدود العالم» که یک هزار سال پیش تألیف گردیده و قدیمی ترین کتاب موجود در دانش جغرافیا به زبان فارسی است در خصوص این دریا آمده است: «خلیج پارس از حد پارس برگیرد با پهام. اندک تا به حد سند» در نوشته های غربی این دریا بانام پرسیکوس سینوس (Persicus Sinus) یا پرسیکوم ماره آمده است. در قرن اخیر نام بحر فارس به «بیج فارس» تبدیل شده و ترجمه آن در زبان های مختلف مورد استفاده است چنانچه در کشورهای انگلیسی زبان بنام Persian Gulf و در زبان فرانسه بنام Gulf Persique و در زبان روسی Persidski Zalive، در زبان ترکی Fasi Korfozi و در ژاپن Perusha Wan نامیده می شود. در خصوص قدمت نام خلیج فارس بایستی گفت اساساً و مدارک زمان هخامنشیان برمی آید که نام «دریای پارس» از دوران قبل مورد استفاده رده است، چنان که در کتیبه ای که از داریوش پادشاه هخامنشی در تنگه سوئز به دست آمده از آن به عنوان «دریایی که از پارس می آید» یاد شده است. در زمان ساسانیان نیز این خلیج را دریای پارس می نامیدند. در چند سال اخیر عوامل استکبار در راه های دریاست «اختلاف بینداز و حکومت کن» و به منظور ایجاد تضاد میان ایرانیان و اعراب بیج فارس را به نام خلیج عربی بر سر زبان ها انداخته اند.

خلیج فارس از پدیده های دوران سوم زمین شناسی است و حدود ۲۰ میلیون سال قبل پدید آمده است و به مرور زمان وسعتش کمتر شده است از نظر تاریخی بسیاری را عقیده بر این است که خلیج فارس یکی از قدیمی ترین دریاهایی است که انسان متمدن شناخته است. خاورمیانه مرکز تمدن های بسیار بزرگ بود. و خاستگاه پیامبران

عظیم‌الشان بوده و تمدن‌های بزرگی مثل ایلامی‌ها - سومری‌ها - کلانی‌ها - آشوری‌ها - بابلی‌ها - مصری‌ها از این نقطه به سایر نقاط جهان راه یافته است از نظر موقعیت جغرافیایی بخش شمال و شمال شرقی سواحل ایران هست که حدود ۱۲۵۹ کیلومتر هست و منتهی‌الیه شمالی سواحل عراق هست که حدود ۸۰ کیلومتر است و بعد از عراق کویت است که ۶۰ کیلومتر از سواحل را به خود اختصاص داده است و بین شبه کویت و عربستان منطقه‌ای بی طرف به مساحت ۷۰ کیلومتر هست و سواحل غربی آن مربوط به کشور عربستان هست که حدود ۴۰۰ کیلومتر هست و ساحل شرقی آن مربوط به قطر است که ۱۴۰ کیلومتر مساحت دارد و بعد از قطر شیخ‌نشین‌های بحرین ۸۰۰ کیلومتر از سواحل را به خود اختصاص می‌دهند.

اهمیت خلیج فارس

خلیج فارس در طول تاریخ از اهمیت ویژه‌ای در سیاست‌های بین‌المللی و منطقه‌ای برخوردار بوده است. خلیج به‌عنوان یک راه‌آبی مرتبط با اقیانوس و آب‌های آرام و آزاد جهان از نظر نظامی - اقتصادی - سیاسی حائز اهمیت خاصی هست و همیشه مورد توجه قدرت‌ها و دولت‌های منطقه و حاشیه خلیج فارس بوده است.

از جمله ملل و اقوامی که بر آب‌های خلیج فارس فرمان می‌کنند ایرانیان هستند. که با وجود داشتن بیشترین سواحل البته امری عادی است هر چند این فرمانروایی در طول تاریخ پستی و بلندی‌های بسیاری داشته است. اما تاریخ تازه است که خلیج فارس همیشه در کنار ایران و ایرانی معرفی شده است.

در اواخر هزاره اول میلاد عشایر عرب جنوب و مرکز شبه جزیره عربستان به منطقه خلیج فارس تغییر مکان دادند. و اولین دولت عرب (هاراکنا) را بنیاد نهادند. و بعداً دولت هارکنا به شیخ‌نشین‌های عرب تجزیه گردید.

عوامل مؤثر در بحران یا عدم امنیت خلیج فارس

۱- عوامل سنتی و پیشین

۲- عوامل مذهبی مثل شیعه و سنی

۳- تعارضات ایدئولوژیک مثل ایدئولوژی - اصولگرایی اسلامی

۴- اختلافات ساختاری مثل اختلافات مرزی و رقابت های اقتصادی

۵- بحران هایی مثل هویت - مشروعیت - مشارکت

۶- حضور سلطه گران در منطقه

ازجمله عوامل تأثیرگذار در امنیت یا عدم امنیت خلیج فارس بوده و هستند.

سلطه گران در خلیج فارس

همزمان با دوره رنسانس در اروپا پراکنده شدن افسانه ثروت های شرق پس از انتشار سفرنامه ها، مارکوپولو در ذهن اروپائیان ایجاد شد و رسوم تسلط بر تجارت پرسود شرق آنها را تشویق به برقراری ارتباط با مشرق زمین کرد. و در این راستا دریا مناسبی را برای رسیدن به آنجا پیدا کرد. از این زمان به بعد است که نوع جدیدی از روابط بین الملل در سطح جهان خود را بر بعضی کشورها تحمیل نمود که بیانگر استعمار و استثمار یک گروه از ملت ها توسط دول دیگر بود که آثار خود را تا امروز حفظ نموده است. که سیر تاریخی آن را به ترتیب از پرتغالی ها شروع و سپس اسپانیایی ها ادامه داشته که با قدرت یافتن ترک عثمینی و دولت ایران با حضور فرانسوی ها ادامه پیدا کرد و با اوج گرفت تجارت کمپانی هند شرقی پای انگلستان به این منطقه باز شده که با نفوذ انگلیس قدرت های دیگر از منطقه خارج شده اند و در برهه ای این زمان حضور آلمانی ها و روس بوده و بالاخره با گسترش خود آمریکا و سپس حضور اتحادیه اروپا و تثبیت قدرت آمریکا با سیاست های خاص در آمریکا در حال حاضر هستیم.

حاکمیت جمهوری اسلامی ایران و سیاست های منطقه ای آمریکا در خلیج فارس

پیروزی انقلاب اسلامی ایران تغییراتی بنیادی در موقعیت آن کشور در منطقه به وجود آورد و آمریکا شاه ایران یعنی ژاندارم منطقه را از دست داد و تمام کوشش هایش برای جلوگیری از پیروزی انقلاب با شکست مواجه شد لذا به فکر حفظ نفوذ و منافع خود در سایر کشورهای منطقه افتاد لذا با طرح طرح هایی مثل ایجاد کمربند امنیتی

منجر به حضور نیروهای نظامی تحت عنوان واکنش سریع شد با پایان یافتن جنگ سرد سیاست آمریکا در تسلط بر خلیج فارس اشکال و ابعاد تازه‌ای گرفت تحمیل جنگ عراق با ایران جلوه بارز آن بود که با رهبری رهبر فرزانه و پشتیبانی ملت شهیدپرور و نیروهای مخلص نظامی کشور خصوصاً سپاه پاسداران و بسیج و ارتش منجر به هشت سال دفاع مقدس گردید.

از این مسیر استعمارگران سه نتیجه برای جنگ تحمیلی ترسیم کرده بودند:

۱- پیروزی عراق و شکست ایران

۲- پیروزی ایران و شکست عراق

۳- پایان بین‌المللی جنگ با دخالت سازمان‌های ملل..

که در ابتدا تمام قوا برای رسیدن به این یک پیش‌بینی شده بود اما پس از گذشت مدتی از جنگ با فتح خرمشهر سرنوشت جنگ کاملاً برگشت و به تحقق بند دوم نزدیک شد. همین امر موجب وحشت قدرت‌ها، بزرگان جهان، و دولت‌های منطقه گردید لذا با تمام قوا به دنبال راهکار سوم شدند و علی‌رغم تمام ظلم‌ها و بنایتهایی که در طول هشت سال دفاع مقدس به کشور ایران و ملت ایران و مسلمانی شده بود با حمایت‌های جهانی و حضور مستقیم در جنگ خواستار تعیین سرنوشت جنگ با نیت استکباری خود شدند.

و این امر باتدبیر پیرفرزانه نظام و دوراندیشی آن پیرجمان به درانجام شیرین پیروزی ایران و رسیدن به خواسته‌های بر حق کشور ایران و پذیرش خواسته‌های دشمن متجاوز گردید که تلخی این پیروزی بر کام قدرت‌های تجاوزگر جهان تلخ‌تر گردد که همچنان با موفقیت و پیروزی این ملت فرزانه سر ناسازگاری داشته و دارند.

امید است با رهبری فرزانه نظام و دولت خدمتگزار در آینده هر چه نزدیک باشد پیروزی مسلمانان جهان بر تمام استکبار مقدمات ظهور منجی عالم بشریت آقا امام زمان (عج) فراهم گردد.